

- аспірантів ВБУ на 1930-1931 рр. - К., 1930. - 18 с. (Машинопис).
- ²⁰ Зоря. - 1927. - №12. - С.21.
- ²¹ Грушевський М.С. Споми́ни // Київ. - 1988. - №12. - С.126.
- ²² Ясинський М. І. До характеристики М.Ф.Комарова як бібліографа // Україна. - 1929. - Кн.38. - С.65-72.
- ²³ Коцюбинський М.М. Твори: В 6 т. - К., 1961. - Т.5. - С.142.
- ²⁴ Ясинський М. І. Михайло Комаров: 3 минулого української бібліографії // Рад. літ-во. - 1965. - №11. - С.24-28.
- ²⁵ Королевич Н.Ф., Геращенко М.В. Бібліограф М.І.Ясинський... - С.13.
- ²⁶ Там само. - С.15.
- ²⁷ Там само. - С.16.
- ²⁸ Україна. - 1928. - Кн.31. - С.138-145.
- ²⁹ Королевич Н.Ф., Геращенко М.В. Бібліограф М.І.Ясинський... - С.27-29.
- ³⁰ Бібліологічні вісті. - 1930. - №1. - С.23-47.
- ³¹ Україна. - 1930. - Кн.40. - С.113-132.
- ³² Ясинський М. І. Створення в наукових бібліотеках України краєзнавчих осередків і організація бібліографії продуктивних сил // Бібл. зб. - 1926. - Ч.1. - С. 68-78.
- ³³ Цит. за: Дашкевич Я. Репертуар української книжки 1798-1916 років - коли він буде? // Наука і культура: Щорічник. - К., 1990. - Вип. 24. - С.166.

Жанна Бабенко

Для організаторів дитячого та юнацького читання

Мета статті - привернути увагу бібліотекарів-практиків і науковців до проблеми вдосконалення бібліографічного забезпечення діяльності організаторів дитячого та юнацького читання; ознайомити з бібліографічними виданнями Державних бібліотек України для дітей та юнацтва; проаналізувати прийняті в них методичні рішення; сприяти використанню цих посібників у роботі бібліотек (зокрема юнацьких, дитячих та шкільних).

Незважаючи на відносну стабільність чисельності читачів молодіжних бібліотек на фоні спаду читацької активності в Україні [1, с.7], соціологічні дослідження свідчать про непопулярність читання та бібліотеки серед частини молоді, прагматичне ставлення до книги. Так, за результатами комплексного соціологічного дослідження «Молодий читач України на початку 90-х років», проведеного протягом 1990-1992 рр. Державною бібліотекою України (ДБУ) для юнацтва на базі юнацьких бібліотек чотирьох регіонів республіки, майже 49% респондентів відвели бібліотеці лише третє місце серед джерел отримання літератури. Тривожать і варіанти відповідей типу «закінчила навчання і книжки більше не потрібні», «бібліотеку ніколи не відвідував», «думав, що бібліотека обслуговує тільки до 8-го класу», «був лише одного разу на масовому заході» [2, с.15]. За даними дослідження «Реалії сьогоденних молодіжних уподобань», проведеного соціологічною групою обласної соціальної служби для молоді серед старшокласників та учнів СПТУ Полтави й Решетилівки, встановлено, що захоплення юні літературою займає лише шосту з дванадцяти позицій. «17% опитуваних взагалі не читають, 30 - звертаються до класики за навчальною програмою, 30 - віддають перевагу детективам, фантастиці та еротичній літературі» [3, с.38].

Певною мірою це зумовлено невідповідністю фондів дитячих та юнацьких бібліотек потребам їхніх користувачів, недоліками в бібліотечному обслуговуванні дітей та юнацтва, а також невисоким рівнем культури їхнього читання. Одним зі шляхів ліквідації такого стану речей, на нашу думку, є об'єднання зусиль усіх соціальних інститутів, причетних до справи освіти та виховання молодого покоління. Відповідно до нової концепції освіти в Україні зросла відповідальність усіх фахівців, які беруть участь у вихованні молоді [4]. У зв'язку з цим

молодіжним бібліотекам необхідно більше приділяти уваги організаторам дитячого та юнацького читання. До цієї групи споживачів інформації належать батьки, працівники закладів дошкільного та позашкільного виховання, середніх загальноосвітніх, спеціальних навчальних закладів.

З огляду на умовність вікового поділу читачів на категорії, а також дискусійність терміна «керівництво читанням» [5, 6-8, 9, 10, 11-13, 14], вважаємо за доцільне замість терміна «керівники дитячого читання», який використовується у бібліотечній теорії та практиці для означення перерахованих вище категорій користувачів молодіжних бібліотек, вживати термін *організатори дитячого та юнацького читання*. Він точніше характеризує сутність цілеспрямованої допомоги юним читачам [9, 10]. Щоб здійснювати роботу, спрямовану на залучення молоді до книжкової культури, організатори дитячого і юнацького читання мають бути добре обізнаними з літературою для юних, володіти методикою її популяризації серед них. Ця категорія користувачів інформації потребує оперативного і якомога повнішого інформування про книги для молоді, про літературу з проблем дитячого та юнацького читання.

Одним з важливих каналів розповсюдження такої інформації є бібліографічні посібники (БП). Система БП для організаторів дитячого та юнацького читання ще не сформувалася. Але певна робота в цьому напрямі ведеться. Зокрема ДБУ для дітей випускає такі поточні БП, як «Українська дитяча література» (К., 1996. Вип. 1-4) та «На допомогу розширенню знань учнів 1-9 класів з предметів шкільної програми» (К., 1996. Вип. 1-4). Інформуючи про художню та науково-пізнавальну літературу для дітей різного віку, про матеріали з проблем історії, теорії та критики української дитячої літератури, ці БП надають суттєву допомогу в роботі з юними читачами. Матеріали в них згруповано за віковими категоріями дітей. Так, у посібнику «Українська дитяча

література» виділяється науково-пізнавальна, художня література, в окремому розділі подано критичні статті, персоналії, рецензії. А в посібнику «На допомогу розширенню знань учнів 1-9 класів з предметів шкільної програми» матеріал згруповано за віковою ознакою та за предметами шкільної програми. Оскільки посібники за жанром є списками літератури (тобто, БП з простою структурою) [15, с.9], способи бібліографічного групування та бібліографічної характеристики в них мають максимально орієнтувати користувачів інформації у змісті документів, включених у ці списки. Обидва посібники анотовані, але досить лаконічно. На нашу думку, розширені анотації допомогли б краще орієнтуватись у літературі, популяризувати її серед читачів.

Хоча цінність згадуваних посібників безперечна, вони не в змозі повністю задовольнити різнобічні інформаційні потреби організаторів дитячого та юнацького читання. Актуальним є їхнє інформування про літературу для молоді. Потрібна спільна робота багатьох установ. Кваліфікованої допомоги у читанні потребують діти не тільки дошкільного, молодшого шкільного та підліткового віку, а й старші.

ДБУ для юнацтва випускає БП, які орієнтують організаторів дитячого та юнацького читання у літературі для молоді. Видані останнім часом БП цікаві як за тематикою (історія, етнографія, філософія, літературознавство тощо), так і з погляду методики їх складання. Зважаючи на потреби молоді та сучасну соціокультурну ситуацію, ДБУ для юнацтва поряд з традиційними жанрами бібліографічних посібників (показчики, бесіди про книги), випускає і нові: бібліографічні нариси, розвідки, дайджести, коментовані показчики літератури. Відзначимо особливості деяких БП, найцікавіших, на наш погляд, за методикою бібліографування.

Так, показчик «50 кращих романів світу» (К., 1995), визнаний УБА кращим бібліографічним посібником року, популяризує шедеври світової та вітчизняної художньої літератури серед молоді, адже, за даними соціологічних досліджень, значна частина юнацтва втрачає інтерес до доробків письменників-класиків ще в шкільному віці, одержує спрощене, схематичне уявлення про класичну літературу, назавжди відводячи їй місце обов'язкового (а отже, нецікавого) читання [16]. Посібник має два розділи. Відомості про кращі зразки класичної художньої літератури у першому розділі подаються досить нетрадиційно - у формі 24-х листів героїв творів до читачів. До цього прийому можуть вдаватися й організатори дитячого і юнацького читання при проведенні масових заходів. Показчик містить і коротку інформацію про письменника.

Другий розділ - «Вершини світового письменства, або старовинний спосіб розвеселитися, коли вам сумно, і засумувати, якщо занадто весело». Тут орієнтуватись у змісті літератури допомагають не тільки анотації, а й тематичні рубрики, виділені в межах розділу («якщо ви втратили почуття гумору», «якщо ви закохані...» тощо).

Кожен розділ розпочинається звертанням до читача, в якому окреслюються проблеми, розв'язувані авторами рекомендованих творів. Лаконічні вступ та післямова надають показчику цілісності, закінченості.

На жаль, тираж 300 примірників і спосіб друку (ротапринт) не відповідають змістовій цінності книги.

Бібліографічні дайджести (БД) від традиційних бібліографічних посібників відрізняються способом бібліографічної характеристики документів. У них поряд з традиційними анотаціями деякі описи документів супроводжуються коротким викладом їх змісту, на зразок реферату [17, с.100], тобто подається фактографічна інформація. Наприклад, БД «Ціннісні орієнтації молоді» (К., 1996), який містить інформацію про результати різних соціологічних досліджень, проведених Українським науково-дослідним інститутом проблем молоді, бібліотеками для юнацтва, громадськими організаціями тощо. Такий спосіб бібліографічної характеристики є доцільним з точки зору можливостей використання бібліографічних дайджестів працівниками бібліотек та іншими категоріями організаторів дитячого і юнацького читання в умовах дефіциту книгозабезпечення. ДБУ для юнацтва повинна продовжувати випуск БД і надалі, зважаючи при виборі їх тематики на ІП читачів юнацьких бібліотек. Для поширення серед бібліотек досвіду складання бібліографічних посібників нових жанрів було б доцільно підготувати відповідні рекомендації.

Бібліографічний показчик-дайджест «Ціннісні орієнтації молоді» міг би стати прикладом нового жанру бібліографічних посібників, призначених, насамперед, для організаторів дитячого та юнацького читання.

У циклі «Карта захоплення» ДБУ для юнацтва випустила БД «Риби, птахи, звірі! Я вас не ображу...» (К., 1993). У ньому зібрано (у формі бесід) інформацію про книги, альманахи, статті науково-пізнавального характеру. Є список художньої літератури.

У цілому ідея створення БП з циклу «Карта захоплення» є дуже цікавою. Вони корисні і для молоді, і для організаторів читання.

Бібліотека видає також бесіди про книги з циклу «Духовні світочі людства». Перша бесіда має назву «Зороастр, Будда, Конфуцій, Мухамед, Ісус Христос» (К., 1996. Вип.1). Тут є огляд літературних джерел, присвячених цим особистостям. Крім інформації про літературу, подаються відомості про постать, якій присвячено конкретний розділ. Але відзначаючи необхідність цього БП, хотілося б висловити і певні зауваження. По-перше, невиправданою є назва допоміжного показчика «Алфавітно-іменний», адже в ньому подано в алфавітному порядку інформацію про авторів та назви творів друку, отже, логічніше було б назвати його традиційно: «Алфавітний показчик авторів та назв творів». По-друге, немає посилань до сторінок, на яких подаються відомості про літературу. Це робить неможливим використання даного показчика як допоміжного.

У показчику літератури для молоді «Пізнай свій народ і в ньому себе. Письменники і поети українського зарубіжжя» (К., 1993) подається інформація про доробок зарубіжних українських літераторів різних поколінь, короткі відомості про кожного з них [18].

Поточний БП «Хто ми? Чиї сини?» (К., 1993. Вип. 5-6) вміщує відомості про літературу історико-етнографічного характеру, згруповану в тематичних розділах. Посібник частково анотований. Анотації лаконічні і мають довідковий характер. Зміст розділів деталізують рубрики та підрубрики, які виконують допоміжні довідкові функції.

До цього посібника можна було б скласти «Алфа-

вітний показчик авторів і назв неперіодичних видань» і «Алфавітний список періодичних та продовжуваних видань, статті з яких відображені в бібліографічному посібнику». За їх допомогою бібліотекарі могли б звірити БП з алфавітним каталогом і картотекою періодичних видань і встановити наявність певного видання в бібліотеці. При друкуванні таких допоміжних показчиків слід залишати місце (збоку) для проставлення шифрів видань. Пошукові можливості посібника підвищив би й «Показчик персоналій».

Слід зазначити, що випуск БП для організаторів дитячого та юнацького читання, формування в Україні системи БП для даної категорії користувачів інформації є лише одним з напрямів удосконалення їх бібліотечно-бібліографічного забезпечення. Ця актуальна проблема ще зовсім нерозроблена. Вона досить багато-

аспектна і потребує ґрунтовного дослідження. Для висвітлення практичного досвіду роботи бібліотек у даному напрямі можна використовувати щоквартальний інформаційний бюлетень «Бібліотеки України - юнацтву. Досвід, проблеми, перспективи» (випускає ДБУ для юнацтва).

Досить цінною для вдосконалення роботи бібліотек була б систематична публікація аналітичних оглядів бібліографічних та методичних видань, які випускають обидві Державні бібліотеки України - для дітей та юнацтва.

Сподіваємося, що провідні бібліотеки нашої держави, які обслуговують дітей, молодь, а також організатори дитячого та юнацького читання врахують потреби бібліотекарів-практиків і науковців в інформації такого змісту.

1. Бурбан В.Я. Завдання юнацької бібліотеки на сучасному етапі розвитку суспільства // Бібліотеки України - юнацтву: Досвід, проблеми, перспективи: Інформ. бюл. Вип. 6-7: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Молодь. Інформація. Бібліотека» /Держ. б-ка України для юнацтва. - К., 1994. - С.6-14.
2. Ярошенко Т.О. Проблеми вивчення читання юнацтва в Україні // Там само. - С.13-16.
3. Пасько Л.П. Вплив масової роботи на інтелектуальне, духовне та культурне зростання молоді // Там само. - С.37-39.
4. Україна ХХІ століття: Державна національна програма «Освіта» //Освіта. -1992. - 2 груд.
5. Афанасьев М.Д. «Руководство или «управление?» // Сов. библиотечноеведение. -1986. - №5. - С.25-28.
6. Ванев А.Н. Воздействие на чтение в условиях библиотеки // Там же. - С.17-25.
7. Ванев А.Н. Проблемы руководства чтением в отечественном библиотечном ведении //Сов. библиотечноеведение. - 1991. - №3. - С.15-21.
8. Малевич Е. Публицистика или наука // Науч. и техн. б-ки. - 1990. - №10. - С.15-18.
9. Мелентьева С. Осмыслить цели руководства чтением юношества // Сов. библиотечноеведение. - 1989. - №1. - С.39-44.
10. Методичні рекомендації бібліотекарям, які обслуговують юнацтво, задля їх самоосвіти і професійного вдосконалення //Держ. б-ка України для юнацтва. -К., 1995. - 32 с.
11. Столяров Ю. Дискуссия о руководстве чтением в лицах и красках //Науч. и техн. б-ки. -1993. - №8. - С.51-59.
12. Терешин В. Руководство чтением или библиотечная педагогика //Там же. - 1990. - №2. - С.29-35.
13. Терешин В. Еще раз о руководстве чтением //Там же. -1992. -№7. - С.22-29.
14. Черняк А.О. О руководстве чтением, рекомендательной библиографии, а также о термине «bibliop» //Там же. - 1991. - №10. - С.24-26.
15. ГОСТ 7.0-84. Библиографическая деятельность: Основные термины и определения. -Взамен ГОСТ 7.0-77; Введ. 01.01.86 // Стандарты по библиотечному делу и библиографии. - М., 1985. - С.5-20.
16. Ашаренкова Н.Г. Методика рекомендації класичної літератури у процесі формування моральності молоді // Бібліотеки України - юнацтву. - С.40-42.
17. ГОСТ 7.9-77. Реферат и аннотация. -Взамен ГОСТ 7.9-70; Введ. 01.07.78 // Стандарты по библиотечному делу и библиографии. - С.100-105.
18. Череваченко Л. Нарешті разом! //Пізнай свій народ і в ньому себе: письменники і поети українського зарубіжжя: Коментований показчик літератури для молоді /Держ. б-ка України для юнацтва. - К., 1993. - 25 с.

ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ. ХРОНІКА ПОДІЙ

Ніна Березюк

Читання пам'яті К.І.Рубинського, ім'я якого понад 70 років було вилучене з історії української культури, стали традиційними в Центральній науковій бібліотеці Харківського державного університету.

Перші читання відбулися в 1995 р. З архівних і друкованих джерел встановлені точна дата, місто народження, національність (українець), походження К.Рубинського. З часом буде видано перший у бібліотечному бібліографічному показчику, присвячений К.Рубинському.

Наприкінці березня цього року в ХДУ пройшли Другі читання пам'яті видатного українського бібліотечного діяча. У них взяли участь фахівці ЦНБ, вчені університету, Харківського державного інституту культури (ХДІК), співробітники вузівських бібліотек.

© Березюк Ніна Михайлівна, Київ, 1997

Пам'яті Костянтина Рубинського

Наукові читання відкрила директор ЦНБ Е.Балла. Доцент ХДІК В.Мільман у доповіді «К.І.Рубинський - фундатор вітчизняного бібліотечного знання» охарактеризувала його внесок у розвиток цієї галузі.

У доповіді головного бібліографа Н.Березюк «К.Рубинський і перший всеросійський з'їзд з бібліотечної справи 1911 р.» простежено діяльність бібліотечного діяча в період підготовки і проведення цього заходу. К.Рубинський гідно репрезентував Україну на цьому бібліотечному форумі. Його доповідь «Становище бібліотечної справи в Росії та інших державах» відкривала з'їзд і разом з підготовленими за його участю документами утворила той стрижень, що став основою його роботи.

Розглядаючи наукову спадщину К.Рубинського в історичному аспекті доцент, к.і.н. С.Куделко зазначила, що його можна

вважати одним із засновників історичного бібліотечного знання в Україні.

Доцент С.Посохов тепло вітає лауреатів премії імені К.Рубинського 1997 р., заснованої в ХДУ. Ними стали: зав. ДБВ, автор численних бібліографічних показчиків, провідний виконавець фундаментальної бібліографічної праці «Библиографический словарь ученых Харьковского университета Т.1. Ректоры (1805-1919,1933-1995)» (1995) В.Проколова та один з укладачів цієї бібліографії, співавтор «Истории Центральной научной библиотеки Харьковского университета (1805-1917)» (1992) к. і. н. С.Куделко.

Зі словами подяки керівництву університету та колективу ЦНБ за пам'ять про К.Рубинського звернувся до присутніх його правнук, засл. артист України О.Рубинський.